

VÝZNAM EVROPSKÝCH MNOHOSTRANNÝCH BEZPEČNOSTNÍCH INSTITUCÍ PRO ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČNOSTI ČR

1. Univerzální řešení bezpečnosti země neexistuje. ČR jako malý stát s řadou sousedů, konfrontovaný s řadou rizik a s ohledem na své postavení na rozhraní dvou odlišných prostorů musí svou bezpečnostní politiku tímto skutečností přizpůsobovat.

Jako perspektivní základ naší bezpečnostní politiky chápeme orientaci na západoevropské instituce. Alianční mechanismus je obecně nejspolehlivějším prostředkem k dosažení bezpečnosti státu.

Perspektivním cílem je proto členství v NATO a Západoevropské Unii. K tomu nás zavazuje i naše koncepce zahraniční politiky. Jednou stránkou problému je však tento cíl deklarovat, obhajovat a politicky prosazovat, druhou je stanovit určité omezující předpoklady a možný postup. Zde se neobejdeme bez analýzy funkcí zmíněných dvou institucí a našich vlastních možností.

2. NATO prochází v posledních letech výrazným vnitřním vývojem. Konec bipolárního bezpečnostního uspořádání do určité míry narušil kohezi Aliance, zároveň inicioval revizi jejího modu operandi.

Naše bezpečnostní zájmy nás vedou k jednoznačnému potvrzení významu politické i vojenské přítomnosti USA na kontinentu i zachování jejich vlivu. NATO je jedinou fungující vojensko-bezpečnostní strukturou, která USA váže k Evropě. I v tom je jeho klíčový význam.

Reakcí na snahy zemí SVE o přiblížení k NATO bylo vytvoření Severoatlantické rady pro spolupráci. NACC se nyní vyvíjí z původně konzultačního orgánu v mechanismus, který může v budoucnu získat i operační kapacitu v oblasti udržení míru (je asi praktičtější používat termín peace-keeping). Je však třeba mít na paměti, že NACC není onou "čekárnou" na vstup do NATO. V pojetí jejich architektů šlo právě spíše o nalezení způsobu jak zájem zemí SVE o členství v Alianci odstínit, neiritovat Rusko a zároveň zprostředkovaně zapojit NATO do řešení narůstajících bezpečnostních problémů postkomunistické části Evropy. Tuto úlohu NACC začíná plnit, neznamená to ovšem plné uspokojení našich bezpečnostních potřeb.

Vnitřně musíme mít jasno v tom, že cesta do NATO bude dlouhodobou záležitostí. Je zřejmé, že my sami budeme muset pro tento cíl udělat víc než sama Aliance. Případy, kdy se NATO v době bipolarity rozšířilo o další členy, měly svoji zásadní strategickou motivaci. Takovýto důvod dnes v našem případě NATO postrádá. Politicky můžeme a budeme působit ve prospěch získání našeho členství, předpoklady pro ně však musíme vytvořit sami.

Celková politická a hospodářská stabilita země bude pochopitelně jedním z kritérií, která budou rozhodovat o naší způsobilosti ke vstupu do Aliance. Rozbor těchto podmínek by však vycházel z rámce dnešní úvahy. Již nyní bychom měli začít s vytvářením předpokladů ve

vojenské oblasti. Je nutno se zaměřit na vytváření kompatibility našich vojenských struktur s aliančními mechanismy. To předpokládá podrobněji sledovat modely ozbrojených sil zemí NATO, zvážit ekonomické aspekty případné změny zbrojní orientace, vstupovat do přímých kontaktů s armádami Aliance. Důležité pro nás budou zejména poznatky z ozbrojených sil menších členů NATO.

Zmínil jsem se v předchozím o Severoatlantické radě pro spolupráci. Její roli hodnotím realisticky, avšak budeme se snažit maximálně využít její možný budoucí operační potenciál. Právě příprava a budoucí společná účast v mírových operacích, které se stávají hlavní oblastí spolupráce, by nám měla umožnit přibližovat se standardům NATO, např. v oblasti výcviku.

3. Západoevropská Unie je výlučně evropským aliančním mechanismem, který je rovněž předmětem našeho prioritního zájmu. Budeme sledovat, jak se unii bude dařit naplňovat ambiciózní cíl: stát se bezpečnostním komponentem Evropského společenství, budoucí Evropské Unie a zároveň být příslovečným evropským pilířem NATO. Součástí Evropské Unie se ZEU nestane dříve než po r. 1996, kdy začnou probíhat meziministerské konference k implementaci maastrichtské smlouvy. S deklarovanými cíli se však může střetávat realita zájmů jednotlivých zemí.

Unie nemá institucionální omezení v podobě vymezení její oblasti působení, které je handicapem pro NATO. Na druhé straně však postrádá operační kapacitu. Ta se teprve začíná rozvíjet, plánovací skupina ZEU v Bruselu začne působit v nejbližší době. Budeme muset podrobněji sledovat, jak se do této vznikající operační struktury ZEU bude začleňovat tzv. Eurosbor. Tato francouzsko-německá iniciativa, jakkoli předběhla vývoj a je výrazem užších, "evropsky" orientovaných zájmů hlavních proponentů, předznamenala trend, který v naší politice nemůžeme opomíjet. Ukazuje se, že se daří dohodnout i podřízení zárodku Eurosboru velkým strukturám NATO, což vojensky přibližuje Francii Severoatlantické alianci.

Západoevropská Unie je dosud méně vstřícnou k bezpečnostním potřebám středu a východu Evropy než NATO. V nejbližší době sice očekáváme určité posílení Konzultativního fóra ZEU, ustanoveného v červnu minulého roku. Politický dialog, o nějž především jde v konzultativním fóru, nám však sám o sobě integraci do Unie nezajistí. Je pouze nutnou, nikoli postačující podmínkou pro budoucí členství. Pokud jde o naše šance v tomto směru, ještě více než v případě NATO je zřejmá závislost mezi naší integrací do evropských společenství s plným členstvím v Unii.

4. Získání aliančních garancí chápeme jako nejspolehlivější prostředek k zajištění naší bezpečnosti, neměli bychom však opomíjet celoevropský i globální rozměr bezpečnostních problémů. Strukturou, která má svůj kontinentální i transatlantický charakter je Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Ačkoli má KBSE od samého počátku svůj nesporný bezpečnostní rozměr, není institucí, která by sama mohla uspokojit naše bezpečnostní potřeby.

KBSE prošla od r. 1990 dramatickým vývojem. Zejména poslední summit v Helsinkách a poté zasedání Rady KBSE v prosinci r. 1992 formulovaly novou strategii orientovanou na tzv. preventivní diplomacii. Jde o předcházení vzniku ozbrojených konfliktů mezi státy, ale i uvnitř. Prostředkem k tomu je stálá mezinárodní přítomnost v ohniscích napětí v podobě misí různého rozsahu a trvání. V některých případech můžeme mít pochybnosti o konkrétních modalitách jednotlivých operací, možná i o jejich smyslu. Navíc, zdaleka ne všechny konflikty lze označit za předmět našeho prioritního zájmu. Obecně však orientace na řešení krizí a konfliktů je správným a žádoucím směrem činnosti KBSE. Naše finanční účast v podobě 67 setin procenta na celkových nákladech akcí KBSE je tím minimem podílu ČR na úsilí o bezpečnější kontinent.

Nehledě na značný nárůst rozsahu činnosti KBSE je zřejmé, že tato instituce plní stále spíše doplňkovou roli v případě řešení konfliktů, i výhledově se bude orientovat spíše na prevenci jejich vzniku. Nejde o smluvní režim, tím méně o vojenskou alianci. Nebude a ani nemůže poskytovat bezpečnostní záruky, to od KBSE politici realisté nikdy neočekávali.